

הגעגועים והכיסופים לעיר הקודש ולמקום המקדש היו מאז ומתמיד, נחלת יראי ה' וחושבי שמו. נעים זמירות ישראל, דוד מלכנו, חרט בלבת אש, צורבת לב ונפש, באחת משירותיו: (1) "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'", וכן: "כי טוב יום בחצריך מאלף בחרתי, הסתופף בבית אלקי" (2) "שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו" (3).

הצופים למקום המקדש בכייתם כפולה

הזוהר הקדוש⁽⁴⁾ מביא ויכוח בין בני ארץ ישראל ובין בני חוץ לארץ על הזכות, כביכול, לבכות את החורבן, כאשר כל צד מדגיש את רגשותיו. וזו לשון הזוהר: "שלחו להו בני ארעא קדישא, יאות דאתון אתבדרתון ביני עממיא, ואתון לבר מארעא קדישא, ויאות לכו למבכי עליכו ועל גרמייכו, דנפקתון מנהורא לחשוכא... אבל אנן אית לן למבכי ולמעבד הספידא... ואנן יתמין בלי אבא ואמא, ומסתכלין עיינין לכותלין דביתא דאימנא והיא איתתרכת... ווי לן ווי לכו... לן יאות למבכי, לן יאות למספד, ואנן נפתח בהספידא, דנחמי בכל יומא דאתחריב, איך איתנשי מרירו דבכיה מינן". (תרגום: שלחו להם בני ארץ הקודש (לכני חוץ לארץ): נכון שאתם התפזרתם בין העמים, ואתם מחוץ לארץ הקודש, ונאה לכם לבכות, עליכם ועל עצמכם שיצאתם מאור לחושך... אבל אנן (בני ארץ ישראל), לנו מתאים יותר לבכות ולהספיד... ואנו יתומים בלי אב ואם, ועיינינו רואות את כותלי בית אמנו, והנה היא מגורשת מביתה (הכוונה לשכינה)... אוי לנו ואוי לכם... לנו יאה לבכות, לנו יאה להספיד, ואנו נפתח בהספד, כי אנן רואים בכל יום את החורבן, ואיך נוכל לשכוח את המרירות ואיך נחדל מלבכות?) ההדגשה בדברי הזוהר היא, שככל שקרובים יותר לבית, וחורבותיו גלויות לעין יום יום, כך גם הכאב גדול יותר.

"מראה חצרות בית ה' מקצר את חיי"

מפורסמת אגרתו של האדר"ת (הרב א.ד. רבינוביץ-תאומים) זצ"ל לבני משפחתו בחו"ל. הרב הוזמן לארץ ע"י רבה של ירושלים דאז, הרב שמואל סלנט זצ"ל, אשר הגיע לזקנה מופלגת. לעת זקנתו, כשחש בכובד משא הציבור המוטל עליו, בחר ברב-גאון צעיר אשר יהיה לו לעזר, וימלא את מקומו לאחר יום פקודתו. הבחירה נפלה על האדר"ת, אשר עלה ארצה והחל לשמש בקודש. זמן מה לאחר השתכנו בעיר הקודש, הוא כותב לקרוביו בחו"ל לאמר: "גבאי ירושלים ת"ו, חשבו, בטוב ליבם, לגמול אתי חסד, והקצו לי דירה, שמחלונותיה אני משקיף על הר הבית ומקום המקדש. אך אינם יודעים שבזה הם מקצרים את חיי, בראותי מדי יום את חצרות בית אלקיננו נרמסות ברגל גאוה של טומאת העמים, ושועלים הלכו בו. לבי לא יוכל כלכל זאת". ואמנם, כעבור תקופה קצרה יחסית, החזיר האדר"ת את נשמתו הטהורה לבוראו, כה גדול היה שברון ליבו.

מקום המקדש ועצמתו הרוחנית

מהי מהותה של משיכה אדירה זו למקום המקדש, מה טיבה של עוצמת הקשר לכותל המערבי שהוא חומתו החיצונית של הר הבית? הדברים עומדים ברומו של עולם. נסתפק בציון שתי מילים בלבד כתשובה: "שכינה במערב!"

הגמרא במסכת בבא בתרא⁽⁵⁾, דנה בענין הצבת בית קברות, בורסקי, או קביעת מקום אחר המעלה ריח רע בסביבות העיר. דעת ר' עקיבא היא, כי אפשר לקבוע מקום כעין זה לכל כיוון ולכל רוח, אך לא לרוח מערבי. בטעמו של דבר אומר ר' אבהו בגמרא - מפני ש"שכינה במערב".

יודעי ח"ן (חכמת הנסתר) מסבירים בצורה נעלמת את דבר כיווננו של הבית בין מזרח ומערב, ומכאן נובעת קדושתו המיוחדת של הכותל המערבי, למעלה מיתר הכתלים. וכבר אמרו חכמים: "מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי"⁶. זאת בקשר לענין בכללו.

באופן יותר מפורט יש להסביר, שמקום המזבח הוא מקום צבירתו של העפר שממנו נוצר ונתגלם אדם הראשון⁷ כך גם המזבח שהקים נח לאחר המבול נבנה באותו המקום, ובו פשט יצחק אבינו את צוארו לקראת המאכלת שבה אחז אברהם אביו⁷. מאז הפך מקום זה למקור השראה לדורות, למסירות הנפש של עם ישראל על קידוש ה', ופתח לימוד זכות על בני אברהם ויצחק לנצח נצחים. כל אלה חוכרים יחדיו ומתמזגים כאבן שואבת לכל אשר בשם ישראל ייקרא. עד כמה מרגיש כל אדם קשר למקום זה אשר ממנו חוצבה האנושות כולה, ועד כמה אפילו אדם נכרי אשר לא מכני ישראל הוא, נפתח סגור ליכור ונמס כמים בעת מפגש עם העוצמה הרוחנית הגנוזה בכותל, ילמד הסיפור הבא: בתוקף תפקידי הוטל עלי לקבל את פניו של ראש אחד המסדרים הנוצריים הקתוליים הגדולים ביותר, והנה במהלך השיחה המעמיקה שנקשרה בינינו, נשתתק לפתע הגלח הארכיבישוף ושקע בהרהורים. הדבר נמשך רגעים אחדים. לאחר שהתעורר ממחשבותיו, כשעיניו מביטות למרחקים נעלמים, אמר: "אינני רוצה לשאול את עצמי יותר מדי. חוששני מאד שהמסקנה תהיה שעלי להתגייר ולהפוך ליהודי".

"עם כזה יזכה לבנות מולדת ומקדש"

אגדה המהלכת בין יהודי צרפת, מספרת על הקיסר נפוליאון, אשר ערך באחד מלילות הקיץ סיור רגלי ברחובות פריס, והנה מגיע לאזניו קול קינה ובכי. שאל נפוליאון את מלוויו לפשר הדבר, והם הסבירו לו כי הבכיה בוקעת מבית הכנסת, אשר בו היהודים מקוננים על חורבן מקדשם בירושלים. "מתי קרה הדבר?" שאל הקיסר. "לפני כאלף ושמונה מאות שנה", ענו מלוויו. נפוליאון הגיב בהתפעלות: "לאחר זמן כה רב עדיין לא שכח העם את מולדתו וממשיך לבכות על חורבן מקדשו? עם כזה לא יחרב ולא יכלה. עם כזה יזכה בודאי לבנות את מולדתו מחדש". ואכן, מה לא עשה היהודי במשך הדורות כדי לקשור את זכרון ירושלים והמקדש בתודעתו הפרטית והכללית?

משחר ילדותו מזכיר כל אדם מישראל בתפילתו ועל שולחנו את ירושלים: "תשכון בתוך ירושלים עירך" ("ולירושלים עירך ברחמים תשוב") "ובנה ירושלים עיר הקודש כמהרה בימינו", "והעלנו לתוכה ושמחנו בכנינה", "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים". כך באה לידי ביטוי הצפיה לישועה המודגשת על כל צעד ושעל. כמו כן, כשבא יהודי לגור בביתו, הרי הוא מניח אמה על אמה ללא סיד מול הפתח, זכר לחורבן⁹. כשאדם נכנס לחופה הוא שם אפר מקלה על ראשו, שובר כוס ומכריז: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". כשבאה שעונו והוא מובא לקבורה, פניו מכוונות כלפי ירושלים והמקדש, ואם נקבר בחו"ל מהדרים לשים על עיניו מאדמת ארץ ישראל ומעפרה.

שבנו אל הכותל - מתי נשוב אל ההר ?

זכינו, בעזרת האל יתברך, לקיים דברי עבדיו הנביאים ועלינו לארצנו, ובזכות קדושי ישראל שוחרר הר הבית במלחמה מופלאה, שכל כולה מסירת נפש וגילוי גבורה והתעלות. לוחמי ישראל, שטופי דם ויזע, שעטו אל ההר, נצמדו אל אבני הכותל הנכספות בדבקות, בכי חרישי התמלט מפיהם, ועיניהם מלאו דמעה. היה זה בכי בשם כל ישראל. מטען כביר של רגשות וגעגועים שרכצו על בני עמנו זה אלפיים שנה מצא לו כאן פורקן. בשעה זו התמזגו הכל ליחידה אחת: אבן ובשר, רוחניות וגשמיות, כדבר אחד. ספק אם ניתן למצוא דוגמא אחת בכל תולדות ישראל למפגש בעל עוצמה כבירה כעין זה. מאות האלפים אשר נהרו מאז כנהר שוטף מכל קצוי הארץ והפזורה, בזרם בלתי פוסק עד עצם היום הזה, מילאו אחרי לוחמי ישראל. עם ישראל בהמוניו פוקד את החומה החיצונית של הר הבית, את הכותל המערבי, בעת ששון ובעת תוגה, בעת שמחה ובעת צרה, בעת משבר ובעת הצלחה, בימי שלום

ובימי מלחמה, כשהוא שופך את צקון לחשו לפני אלוקיו. אך מה בקשר לתחומי הר הבית פנימה? מדוע תייר המקל ראש בקדושת הר הבית חופשי בתנועותיו בשטח ההר, ואילו יהודי האומר תהילים או נושא תפילה-מגורש מן ההר ואף נכלא ונעצר? תשובה בפינו אין!

שמה יבואן שורות השיר דלהלן וישלימו את הלך המחשבה, אשר אין בכוחה של שפת היום יום להביע:

עד מתי קדשי - מחננים ?

בזכות קרבן, שבנו לך ירושלים	אין איש מאנשי שם בבית
אך עד מתי קדשי - מחננים ?	ובהיכל פנימה - שמיר ושית
בני נכר היכל בית ה' יורשים	במכאובי אתרפק על כותל מערבי
ואחי בני עמי - ממנו מגורשים.	מול אבניו אערוך מהלל ניבי.

צקון לחשי יעלה לעליון
שמחה הבא לחוכי פדיון
משיח שלח והיכל מהרה כונן
פינו מלא שחוק, ולשוננו רנן.

- (1) תהלים פ"ד ג'.
- (2) תהלים י"א.
- (3) תהלים כ"ז.
- (4) זוהר חדש ע"א.
- (5) דף כ"ה.
- (6) תנחומא שמות י'.
- (7) ראה ירושלמי נזיר פרק ז' הלכה ב': "אמר רבי יהודה בן פזי: מלוא תרווד אחד (מלא עפר) נטל הקב"ה ממקום המזבח וברא בו אדם הראשון".
- (8) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פרק ג' הלכה א' והלאה.
- (9) בבא בתרא דף ס'.